

Risale-i Nur'da tebliğ metodları ve eğitim

Nurettin Abut

Prof.Dr. Kocaeli Üniversitesi

Özet

Bediüzzaman birçok alanda olduğu gibi tebliğ ve eğitim alanında da yenilikler yapmıştır. Bu yenilikler İslamiyet'in aslına bağlı kalarak yeni ve asıl kurallara dönmek için özgün uygulama yöntemleridir. Bediüzzaman, belirlenmiş standart kalıpların altında ezilen ve eğitim kurumlarının resmi kalıbından çıkamayan söylemleri bırakarak yaşamın içinden modellemelerle eğitim yapmış, bir çok problemle karşı karşıya olan günümüz eğitim sisteminin de temel meselelerini teşhis ederek zamanın ruhuna uygun projelerle çözüm önerileri sunmuştur. Bu çalışmada Risale-i Nurun eğitim yönüyle ortaya koyduğu yenilikler ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler

Eğitim, tebliğ, ruh eğitimi, duygu eğitimi, nefis eğitimi, medresetüz-zehra

Giriş

Bediüzzaman birçok alanda olduğu gibi tebliğ ve eğitim alanında da yenilikler yapmıştır. Bu yenilikler İslamiyet'in aslına bağlı kalarak yeni ve asıl kurallara dönmek için özgün uygulama yöntemleridir. Dinin prensiplerini hatırlatmak ve inananları fabrika ayarlarına döndürme kurallarıdır. Bunu da insanların akıl ve bilgi seviyelerine uygun söylemler olarak gerçekleştirmektedir. Bediüzzaman, söylemlerinde, ergen-çocuk, cinsiyet, etnisite, dost ve düşman ayırımı yapmamıştır.

Said Nursî, insanın metafizik bir varlık olduğunu ve bunun sonucu olarak tek yaratıcı inancından başka bir şeyin onun akıl, ruh ve duygu yönünden ihtiyaçlarını tatmin edemeyeceğini vurgulamaktadır.

Bediüzzaman, gelenekselleşmiş standart kalıplara sıkıştırılarak ezilen ve eğitim kurumlarının resmi kalıbından çıkamayan söylemleri bırakarak yaşamın içinden modellemelerle eğitimi seçmiştir. O, İnsanların yaşadıkları, çalıştıkları, seyahat ettikleri, hapse atıldıkları, hastalandıkları, hayatın dalgalarına takılan ve seçilen yaşam yerleri ve tarzlarına uygun eğitim yöntemi oluşturmuştur. İnsanların hayat şartları ve konumları, Bediüzzamanın eğitim metodundan yararlanmaya engel oluşturmamaktadır.

Soyut bilimsel kurallara göre aklın muhatap alındığı, fertlere teker teker hitap tarzını değil tüm insanlığa sunumu benimsemiştir. Böylece inananların, gerçeklerden kaçmak yerine özüne dönmesini sağlamaktadır. Sunduğu gerçekleri başkasıyla paylaşmadan, kendi nefsinde denemiş ve kalbe odaklanmayı sağlamıştır. Bediüzzaman; insanı ve hayatı, varlık ağacının en mükemmel meyvesi olarak görür.¹ İnsanı sevme ve ona muhabbet yolunda, kendi mutluluğunu fedâ edebilmiştir. Ona göre insan sadece maddi bir varlık olmadığı gibi sadece akıl ve mantıktan da ibaret değildir. İnsan birçok duyguya sahiptir ve kendisine yüksek bir ruh verilmiş, seçkin bir varlıktır. Her şeyi algılayabilen akıl, ruh, vicdân ve ahlak yönünden dünyada temsilci, halife yapılmıştır. Mükemmellik ve sonsuzluk yolunda istekleri sınırsızlık göstermektedir.²

İşte böyle bir insanın duygularını eğitip geliştirecek yöntem de insanın yaratılışına uygun olmalıdır. Çağdaş eğitimciler, bu esasa dayanmayan yöntemlerle bunu gerçekleştiremediler. Çünkü yöntemleri, insan ruhuna ve yaratılışına uygun değildir.

Said Nursî'de insan algısı ve eğitim

Said Nursî, insanın metafizik bir varlık olduğunu ve bunun sonucu olarak tek yaratıcı inancından başka bir şeyin onun akıl, ruh ve duygu yönünden ihtiyaçlarını tatmin edemeyeceğini vurgulamaktadır. Materyalist, akılcı veya seküler-laik teoriler, anılan ihtiyaçları karşılayamamaktadır ve ona göre istikbalde de karşılayamayacaktır. Ona göre, insan dinsiz yaşayamaz ve bir yaratıcıya ibadet etmeksizin yaşamını dengeli olarak sürdüremez.³ Öte yandan felsefecilerin de ilâh ihtiyacını belirten düşünceleri vardır. Fakat felsefede, gerçeklerden koparan düşünceler bulunmaktadır. Rijson gibiler, hayatın kendisini bir ilâh olarak görürken, Darwin, yaratılıştaki değişimi ilâhlaştırmıştır. Hegel, mutlak ruhu ilâh kabul ederken, Marks, diyalektik materyalizmi rab tanımıştır. Durkheim'ın ilâhlaştırdığı toplum, Frueyd'un takdis ettiği cinsiyet, Sarter'ın putlaştırdığı ferdin vücudu, ilâh şekilleri olarak görülebilir.⁴ Bütün bunlar, kâinat sarayında Allah'ın yarattığı ve icad ettiği sosyal, yaşamsal, insanî ve evrensel eylem ve hareketler için tanımlanan isimler olarak algılanabilir. Said Nursî'ye göre eğitim, asrının insanında görülen ruh yaralarını, Kur'an prensipleri ile ruh eğitimi yöntemiyle tedavi

1-Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, 18.Söz, 3.Nokta ve 22. Söz, 1. Makam, 5. Burhan, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

2-Bediüzzaman Said Nursî, *Asa-yı Musa*, 8. ve 9. Mesele, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

3-Bediüzzaman Said Nursî, *İşarat-ül İcaz*, İbadet Hakikatı, 84, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

4-M., R., UBEYD, *Risale-i Nurda Eğitim Metodları*, İslâm Düşüncesinin 20. Asırda Yeniden Yapılanması ve Bediüzzaman Said Nursî, 2. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, 27-29 Eylül, 1992, İstanbul,

etmelidir. İnsanı, kendini ve mahiyetini kaybetmekten, arzularının sönmesinden, sabır gücünü zorlayacak sıkıntılardan, ölümden korkmaktan kurtaran iman sunulmalı ve kalbinde huzur, nefsinde sakinlik; evren ve varlıklar ile uyum içinde ve Allah'a dayanan mutlu bir varlık haline gelmelidir.

Said Nursî'ye göre eğitim insanı, hayata geçme kabiliyeti olmayan, uygulanamayacak gerçeklerden uzak odun yığını gibi kuru bilgiden arıtmalıdır. Ona göre, zamanın kötülüklerinin insan yaratılışına ters, çirkin bir şey olduğu ispatlanmıştır. Talebelerini tolerans, sevgi, yardımlaşma, iktisad gibi prensiplerle dünyaya odaklanma olumsuzluklarından korunmaya davet ederek şahs-ı manevi olarak nitelediği cemaat ruhunun kuvvet bulmasını sağlamıştır.

Said Nursî, yaratılıştan insana verilen; zararlardan korunma, yararları kazanma ve bunları ayırt etmeye yarayan üç potansiyel verildiğini ve bunların sınırlandırılmadığını söylemektedir. Sınırlandırılmamış olan bu potansiyellerin duygu eğitimi ile sınırlandırılmasıyla istenen vasat-orta seviye sağlanabilecektir. Bunun sonucunda Ahşen-i takvim olarak nitelenen fabrika ayarları noktasında kalınabilecektir.⁵

İnsanın güzelliği istemesi yaratılıştan gelen ve asıl bir duygudur. Kezâ, kâinata güzellik asıldır, kapsayıcıdır, her şeyi kuşatır. Her şeyde bir güzellik vardır. Bediüzzaman, "Güzelleştirme ve tahsîn cilveleri, ilâhî rahmet tarafından bizzat murad ve maksuttur"⁶ der. Ancak güzellikler arasında da dereceler vardır. Güzel lezzetler ve estetik zevkler; kulağa, göze, buruna ve dile yönelik lezzetler gibi, akıl, ruh ve kalbin zevk aldığı fikrî ve ruhî lezzetler de vardır. İnsan bütün bu lezzet ve güzellikleri estetik eğitim ile algılar ve bunlardan yararlanır.⁷ Böylece kul, Rabbine yönelir. Kur'an edebi, nefsi ve hevesi tahrik etmez; akıl ve kalbe hakkı, saf güzelliği ve doğruluğu yerleştirir. Kur'an'ın edebinin verdiği neşe, masumâne bir ferahlıktır, insanı erdeme sevk eder, ulvilîğe teşvik eder; kavuşma vaadiyle dolu bir ümit doğurur.

Bediüzzaman, fırtınalı hayatı boyunca dolaylı da olsa beden eğitimi ile ilgili önemli noktalara dikkat çekmiştir. Yeme-içme kontrolüyle; israftan kaçması, ahlâkî sapmalarla hastalıklar arasındaki bağlar göstermesi, ibadetlerin beden sağlığına katkısını göstermesi önemlidir. Yemek ve beden beslenmesinde metabolizmanın sağlıklı olması için, 4-5 saat aralıklarla, tek çeşit ve ölçülü yani acıkmadan başlamamak ve doymadan ara vermek şeklinde beslenme tarzını önererek beden sağlığı eğitimi önermektedir.⁸

Said Nursî, insan iradesine önem vermiştir. İradeyi ortadan kaldıran veya kadere meydan okuyacak derecede bir benlik duygusu veren felsefe yolları arasında, hidayet yolu olan Kur'an'ın nuruyla irade eğitimi ile iradeyi terbiye etmeye çalışmıştır. İnsan iradesi, cüz'î iradedir. İrade, imanla, ibadetle, tâatle, belâ ve musibetlere karşı sabırla takviye edilmelidir. Günahlara karşı tevbe teşvik etmekle ve ebedî sâadet müjdesiyle iradeyi ümitsizlik girdabından kurtarmaktadır. İnsanın şerefli bir varlık olduğuna; Cenab-ı Hakkın mü'minlerle beraber olduğuna, ümit verici ifade ve beyanlarla in-

Said Nursî, insan iradesine önem vermiştir. İradeyi ortadan kaldıran veya kadere meydan okuyacak derecede bir benlik duygusu veren felsefe yolları arasında, hidayet yolu olan Kur'an'ın nuruyla irade eğitimi ile iradeyi terbiye etmeye çalışmıştır.

5-Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, 23.Söz, İkinci Mebhas, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

6-Bediüzzaman Said Nursî, *Şuâlar*, 2. Şua, 3. Makam, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

7-Bediüzzaman Said Nursî, *İşarat-ül İ'caz, Huruf-u Mukattaa-Kıyamet ve Abiret*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

8-Bediüzzaman Said Nursî, Lem'alar, 19. Lem'a, 7. Nükte, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

*Bediüzzaman,
eğitime önce
nefsinden başlar.
Delil ve diyalog
yöntemini esas
olarak toleranslı
olmayı seçer.
İstiğna prensibini
benimser; eğitim
ve öğretimi
karşılığında hiçbir
ücret almama
yolunu seçer.*

sanın cüz'î olan iradesini kuvvetlendirir. "İraden cüz'î ise, irade-i külliyeye istinat et" der. Şeytanın vesvesesinden Allah'a sığınması, sabır kuvvetini dağıtmamasıyla iradeyi canlandırır.

Eğitimde; insana güvenmek, akıl, kalb ve ruha birlikte hitap etmek, tabiat laboratuvarında uygulamalı deneysel eğitim yapmaya ve kâinat kitabından hikmet derslerini almaya davet eder. Gerçekleri açıklamakta, analogi (temsil-örnekleme) yöntemini kullanır. Eğitimle alakalı beyanları sırf Allah rızasına yöneliktir. Bireyde anlayışı geliştirir. Muhataba "güzeli al; kötüyü bırak" kuralıyla "güzel gören güzel düşünür; güzel düşünen hayatından lezzet alır" yaklaşımı sunar. Model örnek olarak peygamberi önerir. Bütün eğitim yollarını kullanarak; beden dili, hal dili denen örnek eylem, sunum, nasihat, birlikte düşünce dalışları ve yolculukları önerir.⁹

Kadınların eğitimi ve çocuk eğitiminin temel aktörler olmalarından önemle bahseder. Onları şefkat kahramanı mübarek bir tâife olarak görür. Kadının sadece dış güzelliğini esas alan, onun ruh güzelliğini ihmal eden batı kaynaklı eğitim yöntemlerini eleştirir. Kadınları kötü amaçlı hedefleri için kullanmaya çalışan komitelere işaret ederek, inançlı kadınların bu çeşit tuzaklara karşı dikkatli olmalarını önerir. Onun önerdiği eğitim, İslâm'ın iki temel kaynağı olan Kur'an ve sünnete dayanır. Sahabe içtihatlarını daha sonra yapılan içtihatlarla tercih eder. Bilim ve aklı, tek başına dinî naslar için hakem olarak kabul etmez. İman prensiplerinin ispatında, İslâm'ın gönüllerde yerleştirilmesinde asrın ulaştığı bilimsel yöntemleri kullanır ve onları şahit gösterir. Hayatı boyunca planladığı eğitim ve üniversitede yapılması gereken eğitimin bu denemelerle örneklerini sunar. Yani din ve inanç konularını modern ve çağdaş bilimlerle açıklayarak çağdaşlarının anlamasını geliştirir. Bediüzzaman, geçmişin medresesini günümüz anlayışına göre ıslâh yolunu seçer. Din ilimleriyle fen ilimlerini barıştırmaya yollarını gösterir ve ikisini bir arada başarıyla sunarak, farklı eğitim sistemleriyle bunalmış çağın insanlarına yeni bir eğitim modeli sunar. Dinî konuları edebî olarak açıklar. İctihad konusunun zaman ve mekânın şartlarından dolayı genelde herkesin gidebileceği bir yol olmadığını ifade eder. Risale-i Nur'da kolaylaştırıcı üslubu kullanır.

Bediüzzaman, eğitime önce nefsinden başlar. Delil ve diyalog yöntemini esas olarak toleranslı olmayı seçer. İstiğna prensibini benimser; eğitim ve öğretimi karşılığında hiçbir ücret almama yolunu seçer. Hediye dahil, kimseden karşılıksız bir şey almaz. İnsanların akıl ve seviyelerine göre hitap eder. Din düşmanlarının çocuklarına bile, tebliğde talebeleri arasında fark gözetmez.

Toplumların çalışma ve faaliyeti, amaç ve hedefi; fert ve dolayısıyla bütün bir cemiyetin refah, mutluluk ve huzurunu sağlamaktır. Eğitimle sağlanacak bu hedef, fertleri maddi-mânevi yönleriyle kuşatmalıdır.

Evrimci felsefeye göre insan, konuşan bir hayvan olup alt seviyedeki birtakım canlıların zaman içinde tesadüfen oluşan değişikliklerle maymun seviyesine yükselmiş, en son olarak da tüylü postunu bırakarak mağaradan çıkmıştır. Yani ona göre, biyolojik olarak da, belirli şekil ve yapıda, belli sa-

yıda hücrelerden hasıl olmuş tüysüz bir hayvandır. Böyle bir insanın bütün amacı, sahip olduğu sınırlı bir dünya hayatında, kişisel ihtiyaçlarını sağlayarak en iyi şekilde yaşamaktır. Ona verilmeye çalışılan eğitimin gayesi de tamamen bunu sağlamaya yöneliktir.¹⁰

Risale-i Nur'da Kur'ân'dan ilhamla yapılan insan analizinde, varlıkların en üstünü olarak yaratıldığı, maddi ve mânevi birçok duygularla donatıldığı, insana çok geniş ve kapsamlı bir yetenek verildiği, sonsuz istekleri olduğu hatırlatılır. En önemlisi ise, kâinatın yaratıcısı Allah'a muhatap olabilecek ve tanıyabilecek özellikte tanımlanmasıdır. Eğitimin temel amacı da Allah'ı tanıyabilme çabasıdır ona göre. Çünkü insan zayıftır ve birçok belalarla karşılaşmakta ve aynı zamanda ihtiyaçları sınırlı değildir. Gücü çok küçük olmasına rağmen yaşam yükü çok ağır gelmektedir. Gücü büyük bir yaratıcıya dayanmaz ve güvenmezse, vicdanı devamlı olarak sıkılır. Bu kadar ince duygu ve düşüncelerle donatılan ve güzel şekilde yaratılan insanın sadece dünya hayatına odaklanmasıyla Allah'a muhatap olamayacağını belirtir. Yaşamını, ideallerini ve amacını dinin prensiplerine göre algılayan fertler, yaratıcının nazik misafiri olur. Dolayısıyla insana verilecek eğitimde, onun bütün istekleri göz önüne alınır. Kişisel yaşama etki etmek için isteklerini sınırlayıp olumluya yönlendirerek aklını, kalbini, duygu ve ruh dünyasını etkilemelidir.¹¹

Bediüzzaman'a göre, eğitimde gençliğin kalb ve ruh dünyasına ait arzu ve istekleri önemsenmelidir. Birçok öğretim kurumunda, sınıfta kalma korkusu, geleceği kazanma endişesi gibi etkiler eğitim kalitesini düşürmektedir. Eğitimde sadece maddi bilgilerle donatılan ruh dünyası; rahat yaşama arzusu ve kısa zamanda çok kazanma isteği oluşturur. Fert, millet ve memleket için, özveri, çalışkanlık gibi erdemler olmaz. Kalb ve ruhun arzu ve istekleri düşünülmemiştir. Oysa Bediüzzaman eserleriyle, girdiği her yeri aydınlatmış, hapishaneleri birer okul ve okulları düşünce üreten yerler, işyerlerini ders ve düşünce platformu ve yuvaları mutluluk adasına çevirmiştir. Eski medreselerin beş-on senede verdiği eğitimi, eserleri ile beş-on haftada gerçekleştirebileceğini belirtir,¹² açık ve uzaktan eğitim veren bir üniversite gibi. Fakat katılımcıların severek ve isteyerek okuduğu bir kurum. Adeta 'halk okulu' şeklinde, insanı Allah'a muhatap edecek bir amaç gösterir. Bediüzzaman'ın eğitim yönteminde; insanı, maddi ve mânevî yönüyle birlikte ele alarak, hem dünya ve hem âhiret mutluluğu sağlama amacı vardır. O ümitsizlik ve tükenmişlik yerine, dünya ve âhiret için devamlı çalışma aşkı verir. Evrendeki varlıkların belirli amaçla ince ve hassas ölçek, mikro ölçülerle sanatlı yaratılışlarına dikkati çekerek, alışılmışlıkları kaldırır. İslâm ve imandaki zor konuları, analogik yaklaşımla anlamayı kolaylaştırır. Yazılarında, eğitim ve tebliğde başkasına değil, doğrudan kendi nefesine anlatır. Kur'ân'daki gerçekler iyi bir ayna veya şeffaf camdan bir vitrin olur. Bediüzzaman eğitimde, insanlık tarihini bir sosyolog gibi analiz eder ve onlardan önemli dersler çıkarır. Hapishanelerde bile, aksiyoner ve idealist insanların yetişebileceğini, Rusya'da esir iken, bolşevizm fırtınasının hapishanelerden

Eğitimde sadece maddi bilgilerle donatılan ruh dünyası; rahat yaşama arzusu ve kısa zamanda çok kazanma isteği oluşturur. Fert, millet ve memleket için, özveri, çalışkanlık gibi erdemler olmaz. Kalb ve ruhun arzu ve istekleri düşünülmemiştir.

10-Tatlı, A., *Kâinatın Yaratılışı, Evrim ve İnsan*, Zafer, Mayıs/2005, Sayı: 340

11-Bediüzzaman Said Nursi, *Şualar*, 11. Şua, 7. Mesele, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

12-Bediüzzaman Said Nursi, *Emirdağ Labikası* I, s. 249, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

Bediüzzaman,
İslâm
dünyasındaki
cahillik, fakirlik
ve ayrımcılık
gibi en önemli
hastalıkların
temelinde cehaleti
görür. Gelecekte
üstünlüğün
kılıçta değil, fende
olacağını belirtir.

başladığı gibi, Büyük Fransız İhtilali'nin de hapishanelerden ve tarihlerde serseri diye isimlendirilen hükümlülerden çıkmasını örnek vererek Eskişehir, Denizli ve Afyon hapishanelerinde insan eğitmeye çalışır.¹³

Din eğitiminin ihmal edilmesinin anarşi doğuracağını belirtir. Özellikle gençlerin dinî eğitimlerinin ihmal edilmesinin, gelecekte telafisi imkânsız zararlar vereceğini, anarşistler ülke ve millet için büyük problem olacağını belirtir. Risale-i Nur ve gerçek talebeleri, elli sene sonraki jenerasyona büyük hizmet ediyor. Onları, millet ve vatani büyük bir tehlikeden kurtarmaya çalışıyor. "Bizler bu zamanın insanlarını değil, gelecek nesli düşünüyoruz" diyerek eğitim yatırımlarının sonuçlarının uzun süreli olacağını belirtmektedir. "Bizim iman derslerimiz anarşiye karşıdır, bozgunculuğa karşıdır, farmasonlar ve komünistlere karşıdır. Okuyanların kalbinde nizam ve intizamın en sağlam muhafızı olan iman bekçisi vardır... Hakiki bir Müslüman, samimi bir mü'min hiçbir zaman anarşiye ve bozgunculuğa taraftar olmaz. Dinin şiddetle menettiği şey, fitne ve anarşidir".¹⁴ Dolayısıyla bu milletin yeniden hayat bulup dirilmesi için eğitimcilerin din faktörünü göz ardı etmemelerini önerir. Risale-i Nur külliyyatının, eğitim kurumlarına ders olarak konması, medyada yer almasının eğitime büyük değer katacağını belirtir.

Bediüzzaman, İslâm dünyasındaki cahillik, fakirlik ve ayrımcılık gibi en önemli hastalıkların temelinde cehaleti görür. Gelecekte üstünlüğün kılıçta değil, fende olacağını belirtir. "Şimdi hükümferma şecaat-i imaniye ve akliye ve fenniye. Bazan bir münevverü'l-fikir yüze mukabildir. Ecnebiler bu şecaatle galebe çalıyorlar. Yalnız şecaat-i fitriyye kafi değil" der ve şu tavsiyede bulunur: Savaş şekli ve silahlar nitelik değiştirmiştir. "Kılıçlarınızı fen ve san'at ve tesanüd-ü hikmet-i Kur'âniye cevherinden yapmalısınız".¹⁵ önerisiyle silah yerine bilimle donatılmış din prensipleriyle destekli eğitimi önerir. Bunun için "Medrese" ismini taşıyan bir Doğu Üniversitesini teklif eder. Bu üniversitenin hedefini, teşkilatını, müfredatını, mahiyeti ve gelir kaynakları gibi temel esaslarını belirtir. "Camiülezhher Afrika'da bir medrese-i umumiye olduğu gibi, Asya Afrika'dan ne kadar büyük ise, daha büyük bir daru'l-fünun, bir İslâm üniversitesi Asya'da lâzımdır. Ta ki, İslâm kavimlerini, meselâ, Arabistan, Hindistan, İran, Kafkas, Türkistan, Kürdistan'daki milletleri menfi ırkçılık ifsat etmesin. Hakiki, müsbet ve kudsi ve umumi milliyet-i hakikiye olan İslâmiyet milliyeti ile 'İnneme'l-mü'minüne ihvetün' Kur'an'ın bir kanun-i esasisinin tam inkişafına mazhar olsun".¹⁶ diyerek bir medeniyet projesi ortaya koyar. Medresetüzzehra adını verdiği bu üniversitede din bilimleri ile fen bilimlerinin birlikte okutulmasında ısrar eder. Buradaki amacı, din bilimlerini öğretirken fen bilimlerinden yararlanmak ve birinin diğerini desteklediği motivasyonu yüksek bir eğitim ile, Arapça zorunlu hazırlık, Türkçe eğitim dili, Kürtçe seçmeli olan yeni ve özgün bir yöntem oluşturmaktır. Ona göre "Arapça vacip, Türkçe lâzım, Kürtçe caiz" olmalıdır".¹⁷ Eğitim kadrosu din ve fen bilimlerinde uzman, hem Kürtlerin ve hem de Türklerin güvenecekleri, ırkçı olmayanlardan ve Kürt

13-Bediüzzaman Said Nursî, *Tarihçe-i Hayat*, Afyon Hayatı, s. 600, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

14-Bediüzzaman Said Nursî, *Dıvan-ı Harb-i Örfî*, 54, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

15-Bediüzzaman Said Nursî, *Münazarat*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

16-Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

17-Bediüzzaman Said Nursî, *Münazarat*, s. 20, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

bilgin ve düşünürlerinden de yöresel dil ve kültürü bilenlerden oluşturulmalı. Kürtlerin yetenek ve kültürü dikkate alınmalı. Fen ve din bilimlerinin ortak dersleri ile birlikte uzmanlık dersleri oluşturulmalı. Mezunlar istihdam edilirken devlet üniversiteleriyle denkliği sağlanmalı. Eğitim fakülte ve yüksekokulları bunlarla birlikte konuşlandırılarak rehabilite edilmeli. Kürdistan'daki bireysel eğitim, rehabilite sonrası yaygınlaşmalı. Bu medreseyle, fikir ayrılıkları ve yöntem farklılıklarının kalkacağını, bütün İslâm dünyasında, özellikle Doğu ve Güneydoğu'da birliktelik sağlanacaktır. Bu model okulun sonradan başka yerlere de kopyalanıp yapıştirılarak çoğaltılabileceğini planlar. Her yörede Kürtçe gibi yöre dili ile eğitimin desteklenerek yenilik sağlanacağını savunur”¹⁸

Kalp ve gönüllere etki eden bir eğitimi savunan Bediüzzaman, her yaşa ve her eğitim seviyesine hitap edebilen, fertleri topluma yararlı bir birey, Allah'a muhatap ve Cennet'e lâyık hale getiren bir eğitim anlayışını benimsemiştir. Ortaya koyduğu eğitim modeliyle geçmişin medresesini, günümüz anlayışına göre ıslâh edip, bunu fen bilimleriyle barıştırmış ve ikisini bir arada başaran bir eğitim modeli sunmuştur. Bu model, doğrudan Asr-ı Saadet'teki Dârü'l-Erkam modelini, Ashab-ı Suffa tarzını yansıtmaktadır.

Bediüzzaman'ın orijinal yöntemlerinden biri her bir evi bir okula dönüştürmesidir. Asr-ı Saadet modelini yansıtan bu sistemde evlerde Risale-i Nur okunur. Derslerde konular ağırlaştıkça koyu çaylar ile farkındalık desteklenir. Kırsalda bile, gündüz yorulmuş amele bedenler derslerin derin metafiziğine ancak bu yöntemle uyandırılır. “Şehirli bir medrese kültürü, o kültüre tamamen yabancı bir nesle aşılmalı, onları etrafına toplayabilmiştir Said Nursî.” Şerif Mardin, bir söyleşisinde “bu yaşananlar sosyolojik olarak olası değildi ama olmuştur” demektedir.

Nefis Eğitimi

Nefis eğitimi açısından Risale ve Bediüzzaman'ın yöntemi özgün farklılıklar içerir. Genel anlamda nefis insanın kötü huyları, çirkin vasıfları, şerrin kaynağı ve kötülüğün esası olan bir latife şeklinde tanımlanmaktadır. Tasavvufta nefsi emmare farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bediüzzaman ise genel manada nefsi, emmare-levvame-mutmeinne gibi üç dereceye ayırır ve ayrıca mecazi (manevi) nefis üzerinde de durur. O'na göre 'nefs-i emmare' derecesinde olan bir nefis en tehlikeli nefistir. Tahrip ve şer cihetiyle sonsuz cinayet işleyebilir.¹⁹ Kötülük emreden duygulara esir olmamak gerektiği belirtilmektedir. “Asıl hürriyet nefis-i emmareye esir olmamaktır; zira şeriat ile terbiye olmayan hürriyet, hürriyet değil belki hayvanlıktır, şeytanın istibdadıdır. Nefis-i emmareye esir olmaktır.”²⁰ Bediüzzaman'a göre terbiye konusunda en önce nefisten başlamak gerekir. “Zira nefsinin ıslah etmeyen başkasını ıslah edemez.”²¹ “Risale-i Nur en evvel tercümanının nefsinin iknaya çalışır. Elbette nefis-i emmaresini (kötülüğü emreden nefsi) ikna eden ve vesvesesini tamamen ortadan kaldıran bir ders gayet kuvvetli ve halistir ki

Bediüzzaman'ın orijinal yöntemlerinden biri her bir evi bir okula dönüştürmesidir. Asr-ı Saadet modelini yansıtan bu sistemde evlerde Risale-i Nur okunur. Derslerde konular ağırlaştıkça koyu çaylar ile farkındalık desteklenir. Kırsalda bile, gündüz yorulmuş amele bedenler derslerin derin metafiziğine ancak bu yöntemle uyandırılır.

18-Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, 21.Söz, 1. Makam, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

19-Bediüzzaman Said Nursî, *Sikke-i Tasdik-i Gaybi*, s. 188, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

20-Bediüzzaman Said Nursî, *Mektubat*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

21-Bediüzzaman Said Nursî, *Emirdağ Lahikası II*, s. 189, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

Çocuk eğitiminde
Bediüzzaman
farklı yaklaşım
önerir. Bir
çocukla konuşup
söz anlatmak,
bir filozofla
konuşmaktan
aşağı değildir”²⁸
der Bediüzzaman.

bu zamanda cemaat şekline girmiş dehşetli bir şahs-ı manevi-i dalâlet kar-
sısında tek başıyla üstün gelerek karşı koyabilir.”²²

Yapısı gereği kendini hür ve serbest gören nefis, kendi haline bırakıl-
dığına insanın başına getiremediği kötülük yoktur. Nefis her şeyi kendi
hesabına göre değerlendirir. Hoşlandığı şeye kendisini tamamen verir. Ken-
dini hatasız zanneder, hizmetten daima kaçır. Bu sebepten Risale-i Nur’da
belirtildiği gibi tezkiye-i nefis ile insan ancak kötülüğü emreden nefsin teh-
likelerinden kurtulabilir. “Nefis, gâfletle kusurunu, aczini, fakrını göremez
ve görmek istemez. Hem ne kadar musibetlere hedef olduğunu, çabuk bo-
zular, dağılır et ve kemikten ibaret olduğunu düşünmez, adeta çelikten bir
vücudu var gibi kendini ölümsüz olduğunu düşünür.”²³

Nefis eğitimi; aç bırakmak, arzularına zıt bir şekilde hareket etmek, dinî
vecibeleri yerine getirmek ve İslamiyet’e dayanmak, enaniyetten kurtul-
mak,²⁴ Risâle-i Nur’u okumak, mecazi nefis, belalarla ve sıkıntılarla veya
her hissini iman ve Kur’an davasına feda etmek²⁵ ve Ayet-i Hasbiyeyi oku-
mak,²⁶ ehl-i tarikatın seyr-i sülûka girmesi gibi yollarla gerçekleştirilebilir.²⁷

Çocuk Eğitimi

Çocuk eğitiminde Bediüzzaman farklı yaklaşım önerir. Bir çocukla ko-
nuşup söz anlatmak, bir filozofla konuşmaktan aşağı değildir”²⁸ der Be-
diüzzaman. Filozofla konuşabilmek üstün bir zekâ, kıvrak düşünebilme
yeteneği, iyi bir genel kültüre sahip olma becerisi gerektirir. Çocuklarla
konuşurken çocukça tabirler kullanılarak onların seviyesine inilmesi ge-
rektiğini, onların özel davranılması gereken varlıklar olduğunu risalelerde
belirtir. Çocuk psikolojisinin temelinde de çocukların seviyesine inebilmek,
onlarla aynı dili konuşabilmek yatar.

Bediüzzaman çocuklardan bahsederken her fırsatta onları nazik, na-
zenin, nazlı yavrular olarak nitelendirir. Risalelerde çocukların şefkat bek-
lediklerini, dünyanın ürkütücü hâllerinde nazik ruhlarına iman çekirdeği
yerleştirmekle, huzur bulup yeteneklerini geliştireceklerinden bahsetmiştir.
Eğer insan sadece fizikî görünüşünden oluşsaydı ona bilgi, görgü ve ha-
yatın çeşitli eğlenceleri yetecekti. İnsan olmanın gereği olarak bu masum
çocuklar ilerde hayatın türlü zorluklarına katlanacaklar, küçük kalplerinde
çok uzun arzuları olacak ve küçük kafalarında büyük amaçlar taşıyacaklar.
Bu durumda dayanma noktalarının ve yardım isteyecekleri bir yerin olması
gerekir. Bunu çocuğuna veremeyen bir anne-baba onu manevî olarak öldür-
müş gibidir. Bu manalar, günümüzde çocuğunu en güzel şeylerle yedirip,
içirip giydirip bununla çocuğunu tatminsizliğe itmiş ailelere güzel bir mi-
rastır. Risalelerde çocuk kıymetini bulmuş, özel bir yere konmuş, ihtiyaçla-
rından bahsedilmiş, sevgi ve şefkat konusuna lâıyk olduğu değer verilmiştir.

22-Bediüzzaman Said Nursî, *İşarat-ül İcaz*, s. 159, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

23-Bediüzzaman Said Nursî, *Lem’alar*, 25. Lem’a, Hastalar Risalesi, 24. Deva, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

24-Bediüzzaman Said Nursî, *Asa-yı Musa*, s. 42, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

25-Bediüzzaman Said Nursî, *Mektubat*, 17. Mektup, Çocuk Taziyenamesi, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

26-Bediüzzaman Said Nursî, *Barla Labikası*, s. 346, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

27-Bediüzzaman Said Nursî, *Muhakemat*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

28-Bediüzzaman Said Nursî, *İşarat-ül İcaz*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994

Bediüzzaman, insanların çocukla ilgili olarak akıllara gelebilecek önemli bazı soruların cevaplarını da vermiştir. Çocukların başına gelebilecek bazı hastalıkların onlar için zulüm olmadığını, aksine dünyanın zorluklarına karşı antrenman yerine geçeceğini, anne-babasının sevap kazanacağını söyleyerek onları rahatlatmıştır. Çocuğun günahsız olması sebebiyle ileride işleyebileceği büyük günahlara kefaret olacağı, manevî ilerlemesine de yararları bulunacağı belirtilmiş, annesinin o anki şefkat ve üzüntülerinin annenin lehine işleyeceğine yer verilmiştir.²⁹ Mantık açısından çevredeki olgun ruhların birçok üzüntülerden geçerek bu hâle ulaştığı görülür. Zorluk görmenden büyüyen çocuklar yetişkinliğe eriştiklerinde çocuksu tabiatları vardır, en ufak bir olay yıkılmalarına sebep olur. İnsana düşen başına gelenlere şikâyet etmek değildir, çözüm yolları aramak, gerektiği anda sabır göstermektir. Bu tür durumlarda manevî dayanak olmasa insan zorluklara dayanmakta çok güçsüz kalabilir.

Çocuklara ölümü anlatmada ailelerin yanlış yaklaşımları çocukların ruhlarında derin yaralar açabiliyor. Ölen arkadaşından, büyüklerinden sürekli bahseden, bu üzüntüsünü dile getiren çocuklar oluyor. Oysaki, bu konuda Bediüzzaman'ın bakış açısı çocuğun ruhunu incitmeyen bir anlatıma sahiptir. Ona göre çocukların nazik akılları ve dayanıksız ruhlarında yara açmamak için ahiret inancı yerleştirilmelidir. Yoksa sürekli oyunla, haylazlıkla kendini meşgul edecek, üzüntülerini bastırıp bilinçaltına itecek, bilince çıktığında ise sıkıntı ve huzursuzluk çekecektir. Ahirete iman, endişe ve huzursuzluk yerine sevinç ve ferahlık verir. Ölen arkadaşının Cennet'te, ondan daha rahat olduğunu düşünür ve rahatlar. Ölen annesinin cennette onu kucağına alacağını, ona kavuşacağını düşünerek mutlu olur.³⁰ Küçük bir çocuğun, ölümün yükünü minik ruhunda taşımamasını beklemek insafsızlık olur ve bu onu derinden yaralar. Böyle çocuklar ileride hayata ve insanlara nefret besleyebilirler. Bediüzzaman bu konuya gereken önemi vermekle kalmamış, aylarca karnında bebeğini taşıyıp onu buluşa ermeden kaybeden annelere teselli olarak risalelerinde özel bir bölüm ayırmıştır.²⁵ Benzer olayları maddeci bakışla değerlendirme sığ bir bakış açısıdır. Oysa risalelerde bu yüzeysel boyuttan öteye soyut düşünebilme becerisi geliştirilmektedir.

Said Nursî, cinsiyet ayrımı konusunda gelenekçi değil, mantıkçı ve sağduyuludur. Peygamberimizin "Oğlan çocuğunu seviniz" ifadesinin bir hikmetini "Kızlar kendi kendini sevdirebilirler, onlar doğuştan sevimlidirler"²⁶ diye açıklamıştır. Bediüzzaman, kız çocuğunun şefkat ve cemalin mazharı olduğundan erkek çocuğundan daha fazla sevebileceğini, bu zamanda anne-baba hakkında kız çocuğunun daha hayırlı olduğunu; çünkü dinî tehlikelere daha az maruz kaldığını belirtmiştir. O, çocuklara karşı çok merhametli idi; sokakta gördüğü çocukları sever, okşar, güzel sözler söylerdi. Bediüzzaman, hizmet etmek için evlenememiş, kendini topluma adanmış ve çocuk sahibi olmaktan mahrum kalmıştı. Fakat bu masumlardan binlercesinin ileride Risale-i Nur'un iman gerçeklerinden haberdar olacağı tesellisi onu memnun eder. Onları manevî evladı kabul ederek kendine dayanma noktası yapar.

Said Nursî,
cinsiyet ayrımı
konusunda
gelenekçi değil,
mantıkçı ve
sağduyuludur.
Peygamberimizin
"Oğlan çocuğunu
seviniz"
ifadesinin bir
hikmetini "Kızlar
kendi kendini
sevdirebilirler,
onlar doğuştan
sevimlidirler"²⁶
diye açıklamıştır.

29-Bediüzzaman Said Nursî, *Lem'alar*, 22. Lem'a, 2. İşaret, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994
30-Bediüzzaman Said Nursî, *Tarihçe-i Hayat*, İlk Hayatı, s. 33, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1994.

*Bediüzzaman'ın
Risale-i Nur'da ve
kendi hayatında
uyguladığı eğitim
ve öğretim modeli
islam dünyasında
ve çağımızdaki
modellere göre
özgündür. Eğitim
ve öğretim; bilgiyi
yaratılışa yararlı
hale getirme
ve uygulama
ile yaşama
aktarma sanat ve
ustalığı olarak
tanımlanabilir.*

“Kuvvetsizlikte, dokuz yaşındaki çocuk, doksan yaşındaki ihtiyara benzer. Fakat o kabre müteveccihen iner, eğilir, girer; şu ise, doğrulur, şebabe (gençlik) yükselir.” der. Bediüzzaman çocuklara geleceğin tomurcukları hükmünde bakmayı bilmiş ve onlara değer vermiştir. Anne ve babasına, ceddine düşmanlık yüzünden çocuğuna karşı taraflı davranmayı şiddetle kınar. Çocuklara dinî terbiye yerine sadece medenî terbiye verilirse, anne babanın göstermiş olduğu şefkat ve merhametine karşılık hak ettikleri sevgi ve hürmeti görememe ihtimali olduğunu belirtir. Küçüklüğünde iman dersi almayan bir çocuk, daha sonra pek zor bir şekilde iman ve islâm'ın esaslarını ruhuna sindirebilir. Bu, bir gayr-i müslimin islâmiyet'i kabul etmesi kadar zor olur.

Risale-i Nur eğitim ve terbiye ekolü

Risale-i Nur, hem ilimdir, hem hayattır, hem de aksiyondur. Bediüzzaman Kur'an'ın yüksek kudsi ve imani hakikatlerinin bilinmesi, yaşanması, taşınması, aktarılması ve umum dünyaya ulaştırılması için, kıyamete kadar devam edecek bir “eğitim ve terbiye ekolü” oluşturmuştur. Bu ekol Nur mesleği olarak eğitiminde her yaştan fertleri içinde barındırır. Kainat kitabının okutulduğu bu sistemdeki bakış derinliği etkileyicidir ve eğitim zevki kazandırılacak özelliktedir. Sadece söylem ile değil eylem ve beden dili ile de öğretilir.

Bu ekol iki kanatlı, din-fen ve çift kapılıdır. Dünya-ahiret hedefidir. Öğrenenler “muhabbet fedailerini” dirler. Günümüzdeki versiyonu ile bu ekol; Medresetü'z-zehra, Risale-i Nur Külliyyatı ve cemaatten oluşan bir şahs-ı manevi ile oluşturulmuştur. Genç neslin akıllarını süsleme, nefislerini terbiye, ruhlarını olgunlaştırma ve kalplerini tatmin etmekteki başarısı, etkisi, ilim-iman-aksiyon hamlesiyile modern eğitim tekniklerine uygun bir yapıdadır.

Bediüzzaman'ın Risale-i Nur'da ve kendi hayatında uyguladığı eğitim ve öğretim modeli islam dünyasında ve çağımızdaki modellere göre özgündür. Eğitim ve öğretim; bilgiyi yaratılışa yararlı hale getirme ve uygulama ile yaşama aktarma sanat ve ustalığı olarak tanımlanabilir. Bugünün eğitim kurumları, birinci derecede “öğretme” disiplini üzerinde odaklanıp, öğrencilerin beyinlerine aşırı bilgi yükleme yarışına girmektedirler. Ülkemizde, üniversiteye giriş sınavları da bu felsefeyi yansıtmaktadır. Yarıştıran genç dimağlar, ezbercilik kulvarında, robotik öğretim anlayışıyla eğitildiği düşünülmektedirler. Gerçekte başarısız, verimsiz ve sonuçsuz bir eylemdir. Dünya Bankası raporunda, “mevcut sistem, uzman düşünüş, karmaşık iletişim ve problem çözmede ileri yetkinliklerin öğrenilmesini engelliyor” denilmektedir.

Bu eğitim sürecinde, öğrencinin; mantık ve değerlendirme, derin düşünme, çözüm üretme, sınıflandırma yeteneği, analiz becerisi, sentez kapasitesi, kaynaklara inme ve onları kullanma becerisi, fikir, hayal ve tasarımlarını uygulamaya yansıtma, plan ve proje üretme, olaylara farklı açılardan bakış, fikirleri değerlendirme-süzme ve sorgulama, sistem oluşturma, mo-

del kurma, yeteneklerini uygulama boyutu içinde geliştirme, takım kurma ve sinerji oluşturma, birlikte çalışma, paylaşma ve dayanışma, çalışmalarını sunma becerisi gibi noktalarda ileri standartlardan uzaktadır. “Kalite” dedi bu yetersizlik yanında, öğretim sistemi içinde “eğitim” de problemlidir.

Bilim, gerçek ve öğretimden oluşan doğruyu; güzel ahlak, erdem ve olgunluğun yansıması olan iyiyi; estetik, uyum ve dengeden oluşan güzeli gerekli biçimde veremeyen eğitim tezgahlarının ürünleri, kusurlu çıkmaktadır. Bu çarpık ürünler insanları ve sosyal huzuru incitmektedir. Sonuç ürünleri anarşi, zulmü, ihaneti ve terörü beslemekte ve toplum hayatını bozmaktadırlar. Bediüzzaman, yakın tarihte toplumda yaşanacak olası çürümeyi 100 yıl öncesindeki öngörüsü ile belirlemiştir. Bu yıkılışa engel olacak manevi ve Kur’ani bir proje önermiştir. Manevi bir kalkan görevini yüklenen bu “hizmet yöntemi” ve “uygulama”sını, eğitim ve öğretimin çözüm bekleyen problemlerine reçete olarak sunmuştur. İman hakikatlerini, risaleleri okuyanların alemine giydirmiş; yaşamda, uygulamada, duygu ve düşüncelerde yenilik oluşturmuştur. Onun eğitim ve öğretim anlayışı; nefisleri terbiye etmek, “etik çizgi”de disiplinli bir hayat tarzını geliştirmek; akıl, kalb ve ruhları eğitmektir. Bu eğitim, tek yönlü ve tek cepheli değildir. Hedefi, sadece bedeni eğitmek ya da sadece zihni formatlamak değil; belki, akıl ve kalbin önderliğiyle bütün duygu ve düşüncelerle birlikte sağlıklı ve nitelikli bir eğitim anlayışını topluma kazandırmaktır. Ahirete imanın ferde yüklediği sorumluluktan beslenen bir hayat anlayışı içinde; hak, hukuk ve adaletin tesisine kuvvet verip, toplumun yönlendirilmesinin mutluluğuna destek sağlayacağı düşüncesindedir.

Risale-i Nur’un eğitim açısından önemli bir cephesi, eğitici ve öğretici vasıfları bünyesinde birleştirmesidir. Yani Risale-i Nur, hem bir öğretmen, hem de bir terbiyeci anlamında akıl-kalp birlikteliğiyle ders ve sohbetleri hem gerçeğin dersini, hem de insandaki duygu ve hisleri terbiye etmektedir. Eğitimde başarı için birçok başarılı model ve metodu kullanmaktadır. Bu metodlardan bazısı sıralanırsa:

Ben Eksenli Eğitim: Bu metod, yazarın bizzat nefisini muhatap alıp nefisine seslenmesidir. Bu seslenişin arkasında, okuyucusuna hakaret, aşağılama yapmadan, muhatabını itiraz-hiddet-şiddet psikolojisine sevk etmeden daha sağlıklı ve daha olumlu düşünmesini sağlamaktadır. Said Nursî bu metod ile okuyucusunun his dünyasında muhalefet ruhu uyandırmadan, muhatabını bir itiraz havasına sokmadan, yumuşak ve okşayıcı bir üslub içinde, olumlu bir çizgide gerçeği aktarmaktadır. Daha sakin bir psikolojide ve daha rahatlatıcı bir fikir-bilim ortamında kabullenme ve ilgili-duyarlı yapmaktadır.

Tekrar: Öğrenmenin esası, tekrardır. Tekrar metodu, hafızada kalıcı olacak gerçekleri kaydedebilir. Kur’an, birçok prensibini “tekrar” ile beyan eder ve anlayışlara sunar. Risale-i Nur da “tekrarat-ı Kur’aniye”yi yansıtan bir metod izlemektedir. Tekrar metodu, verilen mesajın önemini vurgulamak, zihinlere nakşetmek ve hafızalarda daha kalıcı ve yansıyan bir değer olarak, aynı nitelikteki konuların aynısı veya değişik örnek ve tanımlarla ardışıl söylemidir.

Risale-i Nur’un eğitim açısından önemli bir cephesi, eğitici ve öğretici vasıfları bünyesinde birleştirmesidir. Yani Risale-i Nur, hem bir öğretmen, hem de bir terbiyeci anlamında akıl-kalp birlikteliğiyle ders ve sohbetleri hem gerçeğin dersini, hem de insandaki duygu ve hisleri terbiye etmektedir.

Bir başka metod da insan-kainat ilişkisi araştırmacı bir örgü içerisinde anlayışa yaklaştırılmıştır. Bunun dışında, bilinenlerden bilinmeyenlere geçiş veya yakından uzağa bakış ile yaklaşımdır. Olmayana ergi metodu da kullanılan ispatlardandır.

İspat: Risale-i Nur'da en çok kullanılan metodlardan birisidir. Şüpheliğin yaygınlaştığı çağımızda, imani konuları anlayışlara yakınlaştırmak için ispat metodu etkilidir. Risale-i Nur'da; tümevarım, tümdengelim denen bütünü ayırıştırma ve bütüne ulaşma gibi farklı metodlar kullanılmıştır. Bazı problemler, teorem ispatı gibi, adım adım akla yaklaştırılmıştır. Basitten karmaşığa doğru bir yol izlenmiştir. Bir başka metod da insan-kainat ilişkisi araştırmacı bir örgü içerisinde anlayışa yaklaştırılmıştır. Bunun dışında, bilinenlerden bilinmeyenlere geçiş veya yakından uzağa bakış ile yaklaşımdır. Olmayana ergi metodu da kullanılan ispatlardandır.

Analoji: Risale-i Nur, problemleri analogi yaparak açıklayıp, anlayışa yaklaştırır. Hikaye dili kullanılarak farkındalık oluşturulur.

Gözlem: Risalelerde, kainat kitabını inceleyerek okuma ve yaşam içindeki okulda deneyimlerle gerçekleri görmek-yaşamak şeklinde iki çeşit gözlem kullanılmıştır: Risale-i Nur, hayat okulundan büyük dersler alarak yazılmıştır.

Soru-Cevap: Eleştirel bir kimlik ile analize yardım eden, açılıma netlik kazandıran, durağanlığı kıran bir methoddur. Bediüzzaman, bir cevaplandırma kütüphanesi kurmuş, birçok soruya cevaplar üretmiştir.

Karşılaştırma: Bu metod ile zıt düşünceler, farklı yaklaşımlar yan yana getirilmiş; fikir, bilim ve deneyim eleklerinden geçirilerek tartılmıştır. Sonuçta iyi ve güzel bütün parlaklığıyla ortaya çıkar.

Olumluyu Üretme: Olumsuz detaylandırmadan olumlu sonuçları aktarır. Akıl karıştırılıp bulandırılmaz. Bu kalbi karartmaz, hayalleri kirletmez. Her şeyin iyi tarafını alır, güzel yönünü gösterir. Güzellikleri gündeme getirir.

Geriye Dönüş: Mevcut andan maziye yönelmek ve geçmiş hayatının ibretli levhalarını hayal penceresi ile açıp geleceğe ışık tutmaktır.

Birlikte Paylaşım: Paylaşım esaslı bir yoldur. Danışma, katılımcı birçok beyinle gerçeğe uygun olanı ortaya çıkarır. "Ben" yerine, "biz" kullanılarak takım ruhu ile performans artar.

Örnek Alma: Başarılı rol model ve ideal karakterlere benzemek ve onları örnek almaktır. Duygusal bir bağ ve hissi bir taraftarlık ile aynileşmek istenen model vasıtasıyla şahsiyet kazanmaya yönelir. Peygamber ve sahabelerini modellemek gibi.

Duyguların Yönünü Değiştirme: Yaratılıştaki verilen duyguların kullanım yönlerini kontrol eder. Aşk, kin, inad, hırs gibi duyguların yönünün değiştirmekle gerçek uygulama ortaya çıkartılır.

Manevi Temizlenme ve Süslenme: Günah ve manevi kirlilerden sakınmakla saflaşma sağlanıp anlayış ve kavrayış berraklaşır. Hafıza güçlenir.

Teselli, Teşvik, Sakındırma Motivasyonu: Sıkıntılardan teselli ederek insanları hedefe ulaşabilmeleri için motive etmek ve hedefe kilitlemektir. Olumsuz davranışları düzeltmek amacıyla faaliyetler yapmak ve yüksek hedefler konarak etkinliğe ve motivasyona kuvvet verecek hedefler oluşturmak amaçlanır.

Uygulayarak, Yaşayarak Öğrenme: Bilgiyi hayata geçirme ve bilimi denemeye döndürmede yoğunlaşmak. Toplantılar, ortamlar ve mekanlar oluşturma. Faaliyetlerin sürekliliği içinde yetenekler gelişir.

Dış Bozuculardan Korunma: Dış faktörlerin meşgul edici, bunaltıcı, bulanık ve karıştırıcı ortamından uzaklaşmak. Sakin mekanlarda yalnızlık konsantrasyonu sağlamak.

Dikkatleri odaklama: Zamanın ve imkan yönetimi, geçmiş ve geleceğe takılmamak, şimdiyi yaşamak.

Gece Mesaisi: Gece sakinliğini değerlendirmek.

Şok Değişim: Ani ve sarsıcı olay, ortam, kişi ve faaliyetlerle yeni başlangıçlar yapmak ve fırtınaları fırsata dönüştürmek.

Eğitimin temel gayesi, maddi ve manevi boyutları

Bilindiği gibi bilimcilik ve deneycilik gibi fikir akımlarına temel teşkil eden pozitivism sadece beş duyuya hitap eden, fiziksel, maddî dünyanın gerçeklerini “tek gerçek” kabul eden bir dünya görüşüdür. Dinî kavramları, teolojii ve metafiziği reddetmektedir. Pozitivist/Materyalist bakış açısı insanın iki boyutlu mahiyetini göremediğinden onu bir madde yığını sanmış, insanı düşünen bir hayvan kabul etmiş, “ekonomik bir canlı” şeklinde değerlendirmiştir. Bilimsel bir çalışmada, gözlem yapmak, deney yapmak, ölçülebilir sonuçlar aramak pozitif bilimler için gereklidir; ancak maddenin bir mânâ ile devâm ettiği de iman ilminin bir gerçeğidir. İşte o mânâ hayattır, ruhtur. Ruhun huzuru, mutluluğu ve dengesi iman ile gerçekleşir. Hayat, iman ile hayat bulur. Bediüzzaman’ın eğitim anlayışında insan akıl ve kalp boyutunda eğitilmelidir. Çünkü “Aklın nuru fen bilimleridir. Kalbin nuru din bilimleridir. İkisinin birlikteliği ile gerçek ortaya çıkar. Birinin ihmalin-den hile, şüphe veya taassup olur.

İnsan dışındaki canlılar, bitkiler ve hayvanlar yeryüzüne adımlarını atar atmaz, yaratılış gayelerine uygun olarak varlığın genel kanunlarına uyarlar. Bunların her biri kendilerine özgü vazifelerini yaparlar. Çünkü onlara lâzım olan her şey, önceden öğretilmiş gibidir. Ancak, yaratılmışların içinde sadece insan, iki davranış biçimiyle karşı karşıyadır. Ya varlığın genel kanunlarına uyarak, yaratılış gayesine uygun olarak hareket edecek; yani inançlı, çalışkan, sorumluluk sahibi, kültürlü ve medenî birisi olacak ya da sorumsuz, tembel, inançsız ve ahlâksız, kültürden ve medeniyetten uzak bir kişi olarak varlığın genel kanunlarının dışına çıkarak, anarşi ve terör girdabında boğulup mahvolacaktır.

İşte çağımızın problemlerine Kur’an reçetesinden çareler bulan Bediüzzaman, Risale-i Nur Külliyyatında insanlara kazandırmaya çalıştığı maddî ve manevî boyutlu eğitim anlayışıyla bir çok hedefe ulaşır. İnsanın-/insanlığın kâinatın genel kanunlarına uyan, araştıran, sorgulayan, iletişim kuran, kendini keşfeden, “Yaratılmışı yaradandan ötürü seven”, sürekli öğrenen, öğrendiklerini kullanabilen, problem çözüme becerisi gelişmiş, ilkeli, duyarlı, açık görüşlü, risk alabilen, dengeli, düşünen, bilgili, kültürlü ve medenî bir birey olarak davranmasını sağlamak bu eğitimin sonuçları arasındadır.

*İşte çağımızın
problemlerine
Kur’an reçetesin-
den çareler bulan
Bediüzzaman,
Risale-i Nur Kül-
liyatında insanla-
ra kazandırmaya
çalıştığı maddî ve
manevî boyutlu
eğitim anlayışıyla
bir çok hedefe
ulaşır.*

Fıtratla tanışmak, gerçeklerle yüzleşmek, yaratılış amacını öğrenmek demektir. "Kendini bilen Rabbini bilir" ifadesi meşhurdur. Kendini bilmenin ve geliştirmenin yolu, Bediüzzaman'ın ifadesi ile "taallüm ve tekemmül" iledir, "ilim ve dua" vasıtasıyla.

Hayatı yalnız dünya hayatından ibaret sayan bir eğitim yaklaşımı, gerçekçi bir yaklaşım olamaz. Yalnız geçici dünya hayatını elde etmek, tek başına mutluluk getirmez. İnsan için, mutluluğun devamı dünya ve âhîret dengesi içinde temin edilebilir. Bediüzzamana göre, eğitim yeteneğe uygun olmalıdır. Eğitimde öğrencilerin yetenekleri dikkate alınır, öğrenciler alanlarında başarılı olurlar. Eğitimde yetenekler göz önünde bulundurulmazsa, yani "Bir adam müstaid ve kabil olduğu şeyi terk ve ehil olmadığı şeye teşebbüs ederse", yaratılış kanunlarına uymamış olur. Bediüzzaman, "Hayat-ı içtimâiye-i beşeriyede bir çığır açan, eğer kâinattaki kanun-u fıtrata muvâfık hareket etmezse; hayırlı işlerde ve terakkide muvaffak olamaz. Bütün hareketi şer ve tahrip hesabına geçer." diyerek yaratılış kanunlarına da uygun hareket etmenin önemine dikkat çeker.

Ülkemizdeki eğitim sistemi örümcek ağında debelenmekte ve çaresiz çırpınışlar sergilemektedir. Oysa Bediüzzaman'ın önerdiği kuşatıcı eğitim perspektifi bu alanda açılım sağlama potansiyelindedir. Bu noktada, Medresetüzzehra projesi sadece bir üniversite eğitim sistemi olmayıp bir medeniyet projesidir. Bediüzzaman, ülkemizin tarihi açmaz ve çıkmazlarına karşı "Bizim düşmanımız cehalet, zarûret, ihtilaftır. Bu üç düşmana karşı sanat, marifet, ittifak silahıyla cihad edeceğiz." sözü ile bir tesbit ve çözüm getirir. Bilgi çağının, geleceğin okulları, okul ve sınıf bağımlısı olmaktan çıkmakta, eğitim gitgide her an ve her yerde, her şartta ve ömür boyu şekline yapılacak bir faaliyete dönüşmektedir. Bediüzzaman'ın ortaya koyduğu eğitim modelleri buna işaret eder.

Fıtratla tanışmak, gerçeklerle yüzleşmek, yaratılış amacını öğrenmek demektir. "Kendini bilen Rabbini bilir" ifadesi meşhurdur. Kendini bilmenin ve geliştirmenin yolu, Bediüzzaman'ın ifadesi ile "taallüm ve tekemmül" iledir, "ilim ve dua" vasıtasıyla. Buradaki dua, neyi isteyeceğini ve nasıl isteyeceğini çalışarak öğrenmek ve hedef koymak, programlı çalışmak anlamlarını da kapsar. Risale-i Nur eserleri reklam ve tüketim çılgınlığı içinde kalan ve bilgi bombardımanı ile gereksiz bilgi kirliliği karşısındaki insanımıza asıl tanınması ve öğrenmesi gerekeni sunmakta; içinde yaşadığı evreni ve kendisini tanıtarak insanı içinde yaşadığı evrene karşı kayıtsızlıktan kurtarmakta, insana doğru bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Fen bilimleri ile dinî bilimlerinin yoğrulması, birlikte verilmesini öneren Bediüzzaman Risale-i Nur eserleri ile bunu gerçekleştirmektedir. Risale okurları aynı zamanda temel manada fenler olan fizik, kimya, biyoloji, astronomi v.b. konularda bilgiler de öğrenmiş olmaktadır. Bediüzzaman sürekli, "Fünun-ı cedideyi, ulûm-ı medaris ile mezc ve derc"30 etmekten söz etti. Bunu yapabilmek için öncelikle kâinatı doğru bir şekilde anlamak gerekiyordu. Bediüzzaman, Allah'ın (c.c.) kâinat üzerindeki tasarruf şeklini doğru bir bakış açısı ile çözmüş, orijinal bir varlık felsefesi ortaya koymuştu. Maddî âlemi, esma ve sıfatın bir tecellisi sayan-kendi tefekkür silsilesi içinde bunu ispat eden-bir bakış açısı ile bilimler, yeniden yazılmalı ve anlatılmalıydı. Varlık âleminin bütünüyle tâbi olduğu büyük düzenden, ta en küçük bir parçacığın tâbi olduğu en basit kurallara kadar her şey Allah'ın ilim, irade, kudret ve hikmetinin bir tefsiridir ve isimlerinden birisi ya da

birkaçının tecellisidir.

Risale-i Nur'da, bilgi toplumunun epistemolojik temellerinin yer aldığı görülebilir. Din ile bilim arasında varsayılan problemlerin köklü olarak çözüme kavuştuğu görülmektedir. Yapılacak çalışma onun yazdıklarını deşifre etmek olacaktır. Şerh ve izah bu anlamdadır.

Ülkemizde eğitim denilince, çocuk ve gençlerimizin, doğruların (bilgilerin) tek ve sadece kendilerine belletilenlerden ibaret olduğu yolunda şartlandırıldığı anlaşılmaktadır. Neyi ne zaman yapacağı, hangi dersleri ne zaman alacağı bellidir öğrencinin. Kavrama-özümseme-anlama sürecinden mahrum bir şekilde bilgiler ezberletiliyorsa, ister istemez "şartlanma" yolu açılmış olmaktadır. Bu yapıda, her şeyi öğrenci adına eğitimci yaptığından aynı zamanda "devamlı müdahale" ortaya çıkmaktadır. Kişi ancak deneyerek kendi kabiliyetini keşfedebildiğinden, devamlı müdahale yani neyi, nasıl ve ne zaman yapacağını öğretici olarak siz empoze ettiğiniz zaman "deha" kendini gösterememekte, insanlar kendilerini sınırlandırmaktadır. Sonuçta öğrencide "öğrenilmiş çaresizlik" denilen ümitsizlik, hâkim karakter olarak kendini göstermektedir. Böylece gelişimin yolu kapanmaktadır. Ülkemizde bu eğitim gerçeklerinin fark edilmemiş olması yüzünden, öğrenci, bilgiyle yüklenen "nesne" konumunda kalmakta ve bilgiyi üreten ve kullanan "özne" konumuna çıkamamaktadır.

Bediüzzaman, açtığı maneviyat yolunun "tahkik mesleği" olduğunu ısrarla vurgular. Bilginin gerçekte önemi yoktur. Bediüzzaman, bilgiye yüklenen anlamın; kazanılan bakış açısının (nazar, niyet, mana-yı harfi) önemi üzerinde durur. Mesnevi- i Nuriye adlı eserinde " kırk senelik hayatının ve otuz senelik tahsilinin öğrendiği hulasa şeyin, nazar, niyet mana-yı harfi ve mana-yı ismi olduğunu söyler.

Zihinsel özgürlüğün temeli: Sorgulayıcı eğitim

Bediüzzaman, "Hiçbir müfsit ben müfsidim demez. Daima suret-i hak-tan görünür. Yahut bâtili hak görür. Evet, kimse demez ayrımı ekşidir. Fakat siz mihenge vurmadan almayınız. Zira çok silik söz ticarete geziyor. Hatta benim sözümü de, ben söylediğim için hüsn-ü zan edip tamamını kabul etmeyiniz. Belki ben de müfsidim veya bilmediğim halde ifsat ediyorum. Öyle ise her söylenen sözün kalbe girmesine yol vermeyiniz. İşte size söylediğim sözler hayalin elinde kalsın, mihenge vurunuz. Eğer altun çıktı ise kalbde saklayınız. Bakır çıktı ise çok gıybeti üstüne ve bedduayı arkasına takınız, bana reddediniz gönderiniz" diyerek mutlak teslimiyeti reddeden bir anlayışı hâkim kılmaya çalışmıştır.

Sorgulama ve kuşku duyma, araştırmacı kişiliğin oluşmasında temel bir unsurdur. Aynı zamanda "zihinsel özgürlüğün" de temelidir. Bediüzzaman, muhataplarında araştırmacı ve analitik bakışa sahip kişiliğin oluşmasını istemektedir. Risalelerde bilginin "niçinler" ve "başka bilgilerle bağlantıları" içinde sunulması okuyucuda üretici ve mucit düşüncelerin gelişimi için bir zihni altyapı oluşturur. Sonuç olarak Risale-i Nur eserleri uyguladığı metotlarla fitratta var olan gerçekleri gün yüzüne çıkarıyor. Eğitimin gerçek ve

*Bediüzzaman,
açtığı maneviyat
yolunun "tahkik
mesleği"
olduğunu
ısrarla vurgular.
Bilginin gerçekte
önemi yoktur.
Bediüzzaman,
bilgiye yüklenen
anlamın;
kazanılan bakış
açısının (nazar,
niyet, mana-yı
harfi) önemi
üzerinde durur.*

*Bediüzzaman'a
göre, kâinat,
okunmak için
insanların önüne
açılmış, devasa,
iç içe sayısız
kitaplardan
ibaret büyük bir
kitaptır; Allah'ın
Kur'an-ı Kerim
ve Kâinat adlı her
iki kitabı, okunup
anlaşılması için
insanın önüne
konulmuştur.*

doğru şeklini anlamada zihnimize pencereler açıyor.

Eğitim, bir nitelik ve kalite gelişmesi, insanların seviye kazanması, teknolojinin sağladığı imkânlarla öğrencinin kendi yetenekleri doğrultusunda fikrî gücünü kullanarak bilgiyi üretmesi işlemidir. Düşünmek, var olan bilgilerden, kendinde olmayanı üretme yeteneğinin kazanılmasıdır.

Bediüzzaman'a göre, kâinat, okunmak için insanların önüne açılmış, devasa, iç içe sayısız kitaplardan ibaret büyük bir kitaptır; Allah'ın Kur'an-ı Kerim ve Kâinat adlı her iki kitabı, okunup anlaşılması için insanın önüne konulmuştur. İslam'ın ilk emri, "oku"dur. Okumayı öğrenebilmek, ancak düşünme yeterliliğine kavuşmakla mümkün olabilir. Risale-i Nur eserleri okurlarına kendisini, hakikatleri anlama, sorgulama ve müzakere ortamı sağlaması ile zihni inkişaf ettirmekte ve bilgi üretmeyi-tefekkürü öğretmektedir. Risale-i Nur okumayı sadece kitaplardan okumak olmaktan çıkarır. Hem kendisini ve hem de kainat kitabının okuyucusu haline getirir. Risale-i Nur kainat kitabını okumanın metodunu ve aletlerini sunar. Bu okuma şüphesiz en başta, aydınlatıcı ve araştırmacı bilim olan Allahı tanımayı sağlamaktadır. Kainat kitabının okunuşunda sanat ve estetik, mikro tasarım ve sürekli değişim dikkate sunularak sanat okuma ve derinden özgün düşünmeyi alışkanlık haline getirerek farkındalık oluşturur.

Öğrenme yolları

"Bediüzzaman, yenilikçi öğrenimi çocukluğunda sergiler. Klasik ders kitaplarını baştan sona okumaz. Her kitaptan bir veya iki ders alıp alıyor gerisini bırakır. Hocası Şeyh Mehmed Celâli Hazretlerine "Bu kadar kitabı okuyup anlamaya muktedir değilim. Ancak, bu kitaplar bir mücevherat kutusudur, anahtarları sizdedir. Yalnız sizden şu kutuların içinde ne bulunduğunu göstermenizin istirhamındayım, yâni bu kitapların neden bahsettiklerini anlayayım da, bilâhare tab'ıma muvafık (karakterime uygun) olanlara çalışırım," demiştir. Asıl amacı, kendisinde bulunan icad ve teceddüt fikrini medrese usullerinde göstermek ve bir teceddüt vücuda getirmek ve bir sürü hâşiye ve şerhlerle vakit zâyî etmemektir. Böylece, alelusül yirmi sene tahsili lâzım gelen ulûm ve fûnunun zübde ve hülâsasını üç ayda tahsil ve ikmal etmiştir."

Burada Bediüzzaman, kitabı baştan sona mütalaayı zaman tüketici ve fitrata aykırı bir davranış olarak görmektedir. Hocanın vazifesinin kitabı baştan sona aktarmak olmadığını da düşünmektedir. Birer hazine niteliğinde olan derslerin ve onun konularının anahtarının, eğitici konumunda bulunan hoca ve öğretmenlerin elinde olduğunu vurgulamaktadır. Eğitici-lerin temel yanılması, eğitimi bilgiyi aktarmak olarak sanmaları ve sonra da aktardıklarını öğrenciden sınav adı altında geri istemeleridir. Bediüzzaman ise, öğretmenin görevinin bilgiyi aktarmak değil; öğrenmenin ve bilgiye ulaşmanın yollarının öğretilmesi olduğuna dikkat çekmektedir. Kitaptaki bilgiyi aktarmak yerine püf noktaları, anahtar bilgileri sunmanın önemine vurgu yapmaktadır. Bediüzzaman, "Fakat bazı zaman olur ki, bir anahtar bir hazineden ziyade ehemmiyetli olur. Çünkü hazine kapalıdır; fakat bir

anahtar, çok hazineleri açabilir,” sözü ile “öğrenmeyi öğrenme” dediğimiz öğrenmenin yollarını öğrenmenin daha önemli olduğuna dikkat çeker.

Bilindiği gibi her insanın öğrenmesi farklıdır; merak, eğilim ve yetenekler insandan insana değişir. Eğitimde en başta yapılması gereken, öğrencilerin öğrenme profillerine, meyil ve yeteneklerine göre gruplandırılmasıdır. Daha sonra da onların tabiatlarına göre eğitim verilmelidir. Herkese aynı tip eğitimi uygulamak, eğitimi verimsiz kılan unsurların başında gelmektedir. Bunun için Bediüzzaman hocasına “bilâhare tab’ıma muvafık olanlara çalışırım” diyerek, öğrenciye kaynak ve konuları seçme imkânı verilmesini istemektedir.

Yeni eğitim tarzında öğretmen ya da eğitimcinin rol ve fonksiyonu da farklıdır. Öğretmenin yeni adı “öğrenme ortağı ve işbirlikçisidir.” Öğretmen, öğrencilerle birlikte araştırır, öğrenir. Öğretmenin vazifesi gerçeklere ulaşmada rehberlik ve yol göstermedir. Öğrenmenin ve araştırmanın yollarını açar. Bediüzzaman, bu anlayışın yerleştirilmesine çalıştığı, her vesile ile eserlerinde ve davranışlarında görülmektedir. “Ben de sizin ders arkadaşınızım” mealinde sık sık karşılaşılan ibareler bu anlayışın bir meyvesidir. Anlattığı bir meseleyi öğrenciye hazmettirmeyen ve öğrenilmesi gereken konuyu öğrencinin anlayışına ve seviyesine indiremeyen bir eğitimci başarılı olamaz. Bediüzzaman, “Âlim-i mürşid koyun olmalı, kuş olmamalı” ve “hazmedilmeyen ilim telkin edilmemeli” diyerek bu gerçeği vecizeleştirmiştir. Bediüzzaman, çağımızı doğru okuyarak geçmişin rehberliğinde geleceği dokumuş ve manevî problemlere olduğu kadar eğitim problemlerine de Kur’an’ın ışığında doğru çözümler sunmuştur.

Zamanın değerlerine uygun hareket etme

İnsanlık da bir insan gibi değişik aşamalardan geçmekte ve olgunluğa doğru yol almaktadır. Vahşilikten başlayıp kölelikle devam eden bu gelişim süreci günümüzde bireyi esas alan kişisel hak ve hürriyetlerde karar kılmıştır. Bu hürriyet asrının temel özelliği serbestliğin esas, yasakların ise istisna olmasıdır. Devlet yönetimleri de gerçek adaleti tesis ve bu hak ve hürriyetleri en geniş manada temin edecek şekilde yeniden yapılandırılmış ve toplumların ortak iradesinin bir yansıması olan kamuoyunun hükmettiği demokratik şekillere dönüşmüştür.

Bediüzzaman, zamanın hükmü ve yükselen değerleri doğrultusunda değişimin öncülüğünü yapmıştır. Yükselen değerleri çok iyi okumuş ve değişim rüzgarlarını karşısına değil arkasına almıştır. Geçmiş geleceğe taşıma gayretlerini imkansız isteme olarak görmüş ve genel akıma karşı hareket edenlerin yok olup silineceğini ifade etmiştir.

Değişim rüzgarlarının hızı ve yönü insanın kontrolü dışındadır. Akıllı insan bu rüzgarları karşısına değil yanına alan kimsedir. Bediüzzaman, genel akıma karşı hareket edenlerin yok olup silineceğini ifade eder: “Cereyan-ı umumî ise, muhalif harekette bulunanları adem-âbâd hiçahiçe atacaktır.”

Bediüzzaman dinî meselelerde bile bunun böyle olduğunu ifade eder ve hatta Kur’an’ın dahi sadece tefsir alimleri tarafından değil, belki her

*Bediüzzaman,
zamanın hükmü
ve yükselen
değerleri
doğrultusunda
değişimin
öncülüğünü
yapmıştır.
Yükselen değerleri
çok iyi okumuş
ve değişim
rüzgarlarını
karşısına değil
arkasına almıştır.*

Bediüzzaman'a
göre, akıl ve
muhakemeyi devre
dışı bırakmanın
neticesi, şekilcilik
ve geriliktir:
"İslâmiyetin mağz
ve lübbünü terk
ederek kısırna ve
zahirine vakf-ı
nazar ettik ve
aldandık. Ve sû'-i
fehmi ve sû'-i edeb
ile İslâmiyetin
hakkını ve
müstehak olduğu
hürmeti ifa
edemedik. Tâ o
da bizden nefret
ederek evham
ve hayalâtın
bulutlarıyla
sarılıp tesettür
eyledi."

biri değişik bir sahada uzman bilim insanlarından oluşan seçkin bir heyet tarafından tefsir edilmesi gerektiğini söyler. Bunun da kendisi büyük bir müfessir olan "zamanın başkanlığında" yani olaylara zamanın gerçekleri ve mevcut durumun gerekleri açısından bakılarak yapılmasını ister. Kamuoyunun bir delil sayılmasını da bu iddiasına delil gösterir: "Efkâr-ı umumiye bir tefsir-i Kur'an istiyor. Evet, her zamanın bir hükmü var. Zaman dahi bir müfessirdir. Ahval ve vukuat ise bir keşşaftır. Efkâr-ı âmmeye hocalık edecek yine efkâr-ı âmme-i ilmiyedir. Bu sırta binaen ve istinaden isterim ki: Müfessir-i azîm olan zamanın taht-ı riyasetinde, herbiri bir fende mütehasıs muhakkikîn-ı ülemadan müntehab bir meclis-i meb'usan-ı ilmiye teşkili ile meşveret ile bir tefsiri te'lif etmekle, sair tefasirdeki münkasım olan mehasin ve kemalâtı mühezzebe ve müzehhebe olarak cem' etmelidirler. Evet meşrutiyette, her şeyde meşveret hükümfermadır. Efkâr-ı umumiye dahi didebandır. İcma-i ümmetin hücciyeti, buna hüccettir."

Bu ifadeler dinde hiç de alışık olmadığımız yepyeni bir bakış açısını yansıtmaktadır. Her şeyde meşveretin hakim olduğu genellemesi, içinde bulunduğumuz modern çağda değişime en kapalı kurum olan dinde bile hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını habercisidir. Yukarıdaki ifadede kamuoyu, bilim ve meşverete, yani bir konuda karşılıklı konuşup tartışarak karar vermeye yapılan vurgu ve bunların ön safa çıkarılması, içinde bulunduğumuz hürriyet çağında zamanın değerlerine verilmesi gereken önem konusunda şüpheye yer bırakmaz. Zamanın gerek ve gerçeklerini temsil eden manevî şahsiyetin "büyük müfessir" olarak Kur'an'ı tefsir edecek bilim heyetinin başkanlığına layık görülmesi de dine skolastik anlayışla yaklaşımların artık geçerliliğini yitirdiğinin ifadesidir. Geniş katılımlı meşveret ve kamuoyuna verilen ağırlık artık dinde de bir din alimleri sınıfının görüşleriyle beraber konu uzmanı görüşlerinin de esas alınacağını haber vermektedir.

Bediüzzaman'a göre, akıl ve muhakemeyi devre dışı bırakmanın neticesi, şekilcilik ve geriliktir: "İslâmiyetin mağz ve lübbünü terk ederek kısırna ve zahirine vakf-ı nazar ettik ve aldandık. Ve sû'-i fehm ve sû'-i edeb ile İslâmiyetin hakkını ve müstehak olduğu hürmeti ifa edemedik. Tâ o da bizden nefret ederek evham ve hayalâtın bulutlarıyla sarılıp tesettür eyledi."

Hürriyet ortamında eleştirel bakış açısıyla muhakeme melekesini geliştirmek, zamanın değerlerine uygun bir eğitim sisteminin olmazsa olmazlarından. Risale-i Nur'un çağımızda her kesimde geniş bir rağbet ve kabul görmesinin önemli bir sırrı, fikir hürriyeti ve akli muhakeme zemininde telif edilmiş olmasıdır. Bediüzzaman'ın "Akıl ve ilim ve fen hükmettiği istikbalde, elbette bürhan-ı aklîye istinad eden ve bütün hükümlerini akla tesbit ettiren Kur'an hükmedecek." sözü, modern çağda insanlığın ortak zeminin akıl, ilim ve fenler olduğunu tesbit etmekte ve sadece bu zeminde yeşeren tohumların gelişip meyve vereceğine işaret etmektedir.

Abstract

Bediuzzaman has achieved renovations in tabligh and education as in many other areas. These are unique practical methods applied to return to the original roots of Islam. Leaving aside the discourses limited by the formal and standard patterns of the existing educational institutions, he carried out new models of education and suggested solutions appropriate to the spirit of the time to various problems of the present educational system. In this paper we are going to deal with the renovations concerning education put forward in the Risale-I Nur.

Key Words: Education, tabligh, spiritual education, emotional education, education of the self, Madrasatuzzahra